

Висновки. Тенденція інноваційної діяльності останніх років засвідчує необхідність державної підтримки фінансової політики у виробничій сфері та спрямування її у річище стратегічних структурних пріоритетів на формування сучасних чинників конкурентоспроможності національної економіки. Саме тоді для підвищення ефективності необхідним є збільшення фінансового забезпечення, державі треба приділити більшу увагу цій проблемі та інвестуванню інноваційного розвитку. Основним джерелом мають стати банківські довгострокові кредити. Забезпечення довгострокових коштів діє постійне залучення коштів населення до банків.

Потрібно вжити комплекс термінових заходів з метою підтримки та активізації розвитку вітчизняного інноваційного бізнесу, науки та освіти, що сприятиме активізації інноваційних процесів та зробить істотний внесок у процеси розбудови економіки, яка базується на знаннях.

Література

1. Алексеева К.А. Удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційної діяльності / К.А. Алексеева // Економіка та держава : наук.-практ. журнал. – 2008. – № 9. – С. 30-35. – Бібліогр. – С. 32.
2. Каіпецький О.В. Розвиток позабюджетного фінансування в регулюванні інноваційного розвитку державних підприємств / О.В. Каіпецький // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2008. – № 12. – С. 84-91. – Бібліогр. – С. 91.
3. Ковтун О.А. Створення інноваційної інфраструктури як елементу державного регулювання процесу модернізації промислових підприємств в Україні / О.А. Ковтун // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 24. – С. 80-84.
4. Луцька Н.І. Державне регулювання інноваційної діяльності в ринкових умовах / Н.І. Луцька, І.З. Криховецький // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 7. – С. 15-18.
5. Пічкур О. Особливості інноваційної діяльності на сучасному етапі // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 1. – С. 34-39.
6. Терещенко М.А. Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні / М.А. Терещенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 11. – С. 5-6.
7. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П.С. Харів. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка". – 2003. – С. 326.
8. Головне управління статистики у Львівській області. – 2011. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>.

Городня Т.А., Явтуховська І.В. Анализ состояния инновационной деятельности в Львовской области и источники ее финансирования

Исследовано состояние инновационного развития экономики Львовской области. Проведен анализ уровня инновационной активности предприятий, внедрения инноваций в промышленности Львовской области, динамики изменения объема научных и научно-технических работ, структуры затрат на инновации по источникам финансирования.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационная активность, инновационные процессы, финансирования инновационной деятельности.

Gorodnya T.A., Yavtuhovska I.V. Analysis of innovation in Lviv region and the source of funding

The article examines the status of innovative economic development of Lviv region. The analysis of the level of innovation activity of enterprises, innovation in industry Lviv region, changes in the volume of scientific and technical work, the cost structure for innovation by funding sources, etc.

Keywords: innovation, innovation, innovation activities, innovation processes, innovation financing.

УДК 658.005.6

Магістр І.І. Грицак; доц. В.М. Чубай, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Розкрито сутність управлінського обліку, його функції та значення в системі управління підприємством. Висвітлено основні переваги впровадження управлінського обліку, проблеми організації та основні недоліки його функціонування, визначено основні питання, які слід узгодити для ефективного його впровадження, а також описано основні принципи, на яких він ґрунтується. Наведено етапи організації системи управлінського обліку, визначено критерії оцінювання рівня її організації та ефективності її функціонування.

Ключові слова: управлінський облік, принципи, критерії оцінювання, центри відповідальності, ефективність, організація системи управлінського обліку.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення безперервності розвитку підприємств та організацій у ринкових умовах зумовлює необхідність вдосконалення бізнес-процесів, здійснення інновацій з метою підвищення конкурентоспроможності та прибутковості діяльності. Багато науковців останнім часом розглядають проблеми вдосконалення організаційної структури, впровадження інновацій, пов'язаних з використанням нових засобів оброблення інформації, автоматизованими системами підтримки управлінських рішень. Проте далеко не завжди здійснення подібних нововведень супроводжується успіхом. Ефективність реалізації прийнятих управлінських рішень при цьому буде залежати не лише від компетенції та досвіду керівництва в конкретних сферах діяльності, але, головню, від представленої інформації про альтернативи, адекватно оцінені в реальному режимі часу та з врахуванням динамічних умов розвитку економіки. З огляду на це вимоги до інформації та механізмів її формування набувають ключового значення. Для налагодження ефективної системи інформаційного забезпечення керівників необхідною інформацією доцільно впроваджувати систему управлінського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань теорії і практики організації системи управлінського обліку здійснювали такі науковці: П.Й. Атамас [1], Ф.Ф. Бутинець [4], С.Ф. Голов [6], Л.В. Гасенко [5], Е. Майер [9], С. Левицька [8], Л.В. Нападівська [10], М.С. Пушкар [12], В.В. Сопко [14], Г.О. Партин [11], І. Белоусова [2], І.Б. Садовська [13], О.В. Гривківська [7] та ін.

Метою дослідження є розкриття основних аспектів організування та оцінювання ефективності системи управлінського обліку як джерела інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень, виокремлення проблем, що виникають в процесі формування і функціонування цієї системи та переваг, які вона надає підприємству.

Виклад основного матеріалу. Прослідкувавши тенденцію розвитку управлінського обліку, зазначимо, що постійно розширюється спектр завдань, під час виконання яких він є інформаційною базою. Термін "управлінський облік" живають не у всіх країнах світу, оскільки діяльність, пов'язану із забезпеченням керівництва релевантною і достовірною інформацією

цією називають по-різному: "аналітична бухгалтерія", "внутрішньогосподарський облік" тощо [6, с. 19]. Міжнародна федерація бухгалтерів дає визначення управлінського обліку як процесу "виявлення, вимірювання, нагромадження, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю усередині організації та забезпечення відповідного використання ресурсів".

Л.В. Нападівська визначає управлінський облік як інтегровану систему підготовки й забезпечення різних рівнів управління інтерпретованою відповідним чином інформацією для ефективного планування, контролю й прийняття управлінських рішень [10, с. 53]. Сучасний управлінський облік забезпечує потреби не тільки виробництва, а й маркетингу, управління дослідженнями та інших сфер діяльності підприємства. Він охоплює методи отримання інформації про вирішальні чинники успіху: витрати, час, якість тощо.

Варто зауважити, що забезпечення керівництва необхідною інформацією так чи інакше здійснюється на кожному підприємстві, проте далеко не всі вони запроваджують управлінський облік на фаховому рівні із залученням відповідних спеціалістів. Суб'єкти господарської діяльності самостійно, з урахуванням потреб, затрат та очікуваного результату, будують систему управлінського обліку. На погляд Л.В. Нападівської, основною перевагою його запровадження на підприємствах є те, що цей вид обліку забезпечить:

- досягнення прозорості під час формування собівартості продукції та оптимізації асортименту продукції, що дасть змогу поступово збільшити частку найвигідніших видів продукції в продуктовому портфелі;
- реальну можливість формування гнучкої цінової політики, вигідної не лише підприємству, а й покупцям;
- появу можливості оцінювання ефективності витрат за всіма видами продукції, процесами, проектами, відповідальними особами, що сприятиме підвищенню ефективності управління ними, зокрема їх контролю [10];
- формування альтернативних управлінських рішень для подальшого вибору оптимального з них;
- надання інформації про результати роботи окремих підрозділів, що дасть змогу швидше виявити відхилення і за допомогою інструментів аналізу визначити їх причини;
- надання інформації про фінансовий стан підприємства, його сильні та слабкі аспекти;
- розрахунок прогнозованих показників витрат на здійснення нововведень, досягнення конкретних цілей;
- створення управлінської звітності з запланованою періодичністю, а також на вимогу керівника.

Проте варто зазначити, що система управлінського обліку також залежить від якості тієї інформації, яка була надана іншими службами. Тобто проблема постає в забезпеченні достовірності отриманої інформації та реальному врахуванні ризиків можливої зміни зовнішнього середовища, обґрунтованості розрахунків, пов'язаних з невизначеністю майбутнього економічного результату. Отже, під час організації системи управлінського обліку необхідно враховувати такі його аспекти:

- залежить від компетентності фахівців з управлінського обліку і якості їх праці;
- залежить від достовірності інформації служби бухгалтерського обліку;
- залежить від релевантності та повноти не облікової, зовнішньої інформації;
- не достатньо враховує ризики можливої зміни зовнішнього середовища;
- залежить від рівня автоматизації бухгалтерського обліку.

Впровадження управлінського обліку передбачає вирішення організаційних, методологічних і технічних питань. Відповідно, в процесі вирішення організаційних питань потрібно визначити, ким і як (якими структурними одиницями і в який спосіб) здійснюватиметься ведення управлінського обліку.

Розглядаючи організаційне питання впровадження управлінського обліку, варто зазначити, що на малому підприємстві з коротким циклом виробництва та простою організаційною структурою достатньо забезпечити роботу бухгалтера-аналітика чи фахівця з управління витратами. Також управлінський облік може вести головний бухгалтер, а відповідальним за постановку цілей і координацію діяльності з метою їх досягнення є керівник. На середньому чи на підприємстві зі специфічною діяльністю, яка є ризиковою і потребує постійного вдосконалення в умовах значної конкуренції, можна створити групу фахівців з управлінського обліку у складі планово-економічного відділу. Також під час вирішення конкретних проблем підприємство може скористатися аутсорсингом, тобто залучити сторонніх фахівців на відповідний час для вирішення цих проблем. На великому підприємстві доцільно створити окремий відділ управлінського обліку та економічного аналізу, який би напряму підпорядковуватися керівнику вищої ланки. При дивізійній організаційній структурі забезпечується поділ складної, негнучкої організації на окремі блоки, в яких локально вирішуються проблеми. Така структура стала прототипом внутрішнього холдингу і є ефективною з погляду оперативності та гнучкості управління. Отже, керівнику такого підприємства доцільно буде організувати управлінський облік безпосередньо в підрозділах, призначивши в кожному відповідного фахівця, делегуючи повноваження, задля наближення його до місць виникнення витрат і прийняття рішення. Та, проте, управлінський облік за центрами виникнення витрат не може забезпечити загальну цілісну картину діяльності і відобразити рівень досягнення цілей підприємства загалом. Тому обов'язково необхідно призначити керівником відділу аналітика, якому подаватимуть інформацію для узагальнення відповідні працівники окремих підрозділів.

Вирішення методологічних питань організації і функціонування системи управлінського обліку передбачає дотримання низки принципів, зокрема:

- 1) принцип використання методичних прийомів різних наук. Для прийняття ефективного управлінського рішення інколи необхідно врахувати багато аспектів і чинників, які стосуються різних сфер знань. На основі поєднання методичних прийомів різних наук, таких як економіка, математика, статистика, психологія, а також врахування новітніх технологій, існуючі проблеми можуть бути вирішені більш раціонально, ніж це можна зробити за допомогою кожної з них окремо;
- 2) принцип орієнтації обліку на досягнення стратегічних цілей підприємства. Управлінський облік орієнтований на майбутнє, тобто на

прогнозовані показники, які стосуються поставлених цілей підприємства, задля досягнення яких і провадиться діяльність. Управлінський облік призначений, зокрема, надавати необхідну інформацію про альтернативні управлінські рішення, хоча перевага здебільшого надається тим, які спрямовані на досягнення бажаного стратегічного орієнтира;

- 3) принцип результативності. Діяльність підприємства зорієнтована на отримання прибутку, отже обґрунтовані за допомогою розрахунків альтернативні рішення повинні приводити до певних позитивних економічних результатів від їх реалізації;
- 4) принцип відповідальності за прийняття рішень зумовлює персональну відповідальність за результат реалізації прийнятих управлінських рішень. Тобто цей принцип обґрунтовує необхідність виділення центрів відповідальності, як чинника ефективного функціонування системи управлінського обліку зокрема, так і системи управління підприємством загалом;
- 5) принцип комплексності означає застосування підходу до вирішення проблемних питань, який базується на комплексній інформації, яка надходить з різних відділів підприємства, а також із зовнішнього середовища;
- 6) принцип диференціації собівартості, залежно від цілей, передбачає використання різних методів визначення собівартості в процесі досягнення різних цілей, що дасть змогу підвищити рівень управління витратами. Обравши оптимальний метод, можна точно визначити необхідну кількість ресурсів для забезпечення досягнення цілі;
- 7) принцип економічності вказує на те, що економічна вигода від впровадження і функціонування системи управлінського обліку повинна перевищувати витрати [10, с. 64].

Часто перед менеджерами постає питання, як виміряти вигоду, яку підприємство отримуватиме під час прийняття більш дієвих рішень за допомогою інформації, яку надає система управлінського обліку. Одним з основних критеріїв оцінювання функціонування будь-якої господарської системи повинні бути рівень досягнення кінцевого результату і ефективність цього процесу. Визначаючи ефективність управлінського обліку, важко зіставити результат із витратами на його досягнення, тому насамперед варто відокремити критерії, за якими можна оцінювати рівень його ефективності.

Ефективність системи управлінського обліку залежить від рівня її організації та забезпечення його оптимального функціонування. Доцільно виділити, зокрема, такі критерії оцінювання рівня організації системи управлінського обліку:

- оптимальність організаційної структури підприємства, яка, зокрема, давала б змогу виокремити центри відповідальності;
- раціональність спроектованої структури відділу управлінського обліку;
- оптимальність розподілу обов'язків між працівниками відділу;
- наявність можливостей для систематизації даних великого інформаційного потоку;
- наявність єдиного інформаційного поля для швидкого отримання потрібних даних;
- наявність ефективного програмного забезпечення автоматизованих робочих місць працівників тощо.

Для забезпечення ефективної роботи відділу управлінського обліку на підприємстві необхідно передбачити можливість оперативного отримання інформації від різних підрозділів та ланок управління. Зробити це можливо за ефективно створеної та налагодженої інформаційної системи підприємства, а також вмілого використання комп'ютерної техніки. Також велике значення має гнучкість реагування відділу на проблему, яка виникла. Окрім цього, за потреби, залежно від масштабу і серйозності проблем, потрібно залучати для вирішення завдань фахівців інших відділів.

Ефективність функціонування відділу управлінського обліку залежить від точного визначення його завдань, правильного планування роботи, постійного узагальнення досвіду виконання завдань та вдосконалення методології управлінського обліку. Етапи організації та оцінювання ефективності функціонування системи управлінського обліку зображено на рисунку.

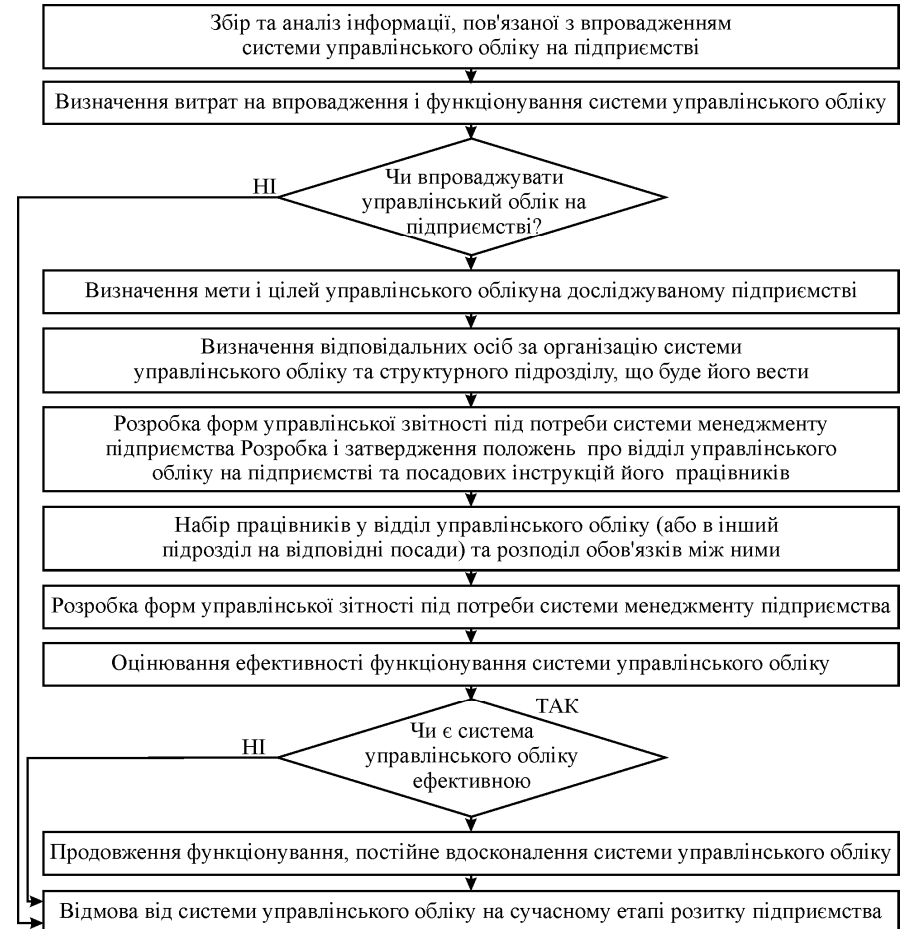

Рис. Етапи організації та оцінювання ефективності системи управлінського обліку на підприємстві

Можливою є і ситуація, коли управлінський облік організований добре, але ведеться не ефективно. Для того, щоб встановити доцільність його ведення, треба оцінити систему цього обліку за критеріями ефективності її функціонування. Критерії ефективності базуватимуться на рівні досягнення цілей управлінського обліку. Зміна цілей часто призводить до зміни критеріїв ефективності. Наприклад, якщо основною метою функціонування управлінського обліку є забезпечення керівництва необхідною інформацією, то критеріями будуть:

- оптимальність кількості і рівень якості звітів;
- зрозумілість і точність релевантної інформації, наданої керівництву;
- обґрунтованість розрахунків і висновків.

Також критеріями оцінювання ефективності функціонування управлінського обліку, на наш погляд, є:

- швидкість виявлення недоліків діяльності підприємства відділом управлінського обліку;
- рівень покращення роботи відділів, які використовують обліково-аналітичні дані відділу управлінського обліку;
- масштабність та систематичність виявлення відділом управлінського обліку резервів покращення використання ресурсів.

У сучасних ринкових умовах складність і велика кількість господарських операцій, які здійснюються на підприємстві, не дають змоги керівництву безпосереднього контролю за цими операціями. Отже, виникла необхідність делегування повноважень з метою оперативнішого реагування на зміни зовнішнього середовища та інтенсифікації процесів на підприємстві. Це призвело до децентралізації управлінської діяльності, що є цілком обґрунтованим рішенням і відповідає сучасним умовам економіки. Виокремлення центрів відповідальності сприятиме підвищенню ефективності управління підприємством. Їх чітке виділення доцільне для підприємств, які проводять диверсифікацію виробництва, на етапах реорганізації статутної діяльності, під час реалізації інноваційної діяльності тощо [8, с. 44].

Перевагами децентралізації управління є звільнення менеджерів вищих рівнів від зайвої інформації та оперативність прийняття рішень, проте недоліком є послаблення ефективності координації діяльності та внутрішня конкуренція підрозділів. Щоб усунути ці недоліки, необхідно налагодити чіткі і ефективні горизонтальні зв'язки між центрами відповідальності. Зокрема необхідно запобігти дублюванню функцій одного підрозділу іншим. Досягши цього, у підрозділах виникне необхідність взаємозв'язку з метою одержання тої чи іншої інформації або отримання певної роботи чи послуги. Бізнес-процес буде злагодженим за умов залучення до комунікацій осіб, які контролюють роботу кожного центру відповідальності. Головною функцією системи менеджменту є координація роботи всіх підрозділів з метою досягнення цілей підприємства. За умов функціонування системи управлінського обліку керівники матимуть доступ до інформації, ознайомившись з якою зможуть висувати свої пропозиції вирішення проблемних питань і колегіально приймати конструктивні управлінські рішення.

Ефективність системи менеджменту, а саме здатність її генерувати і приймати дієві управлінські рішення насамперед залежить від компетенцій керівників, їхніх знань, професійних навичок, а також від особистісних характеристик, досвіду, креативності. Дуже часто, з одного боку, виникає проблема невідповідності професійного рівня управлінського персоналу висуненим вимогам, з іншого – неефективна або взагалі відсутня система мотивації персоналу. Найпоширенішим інструментом, який на сьогодні використовують для мотивації, є високі зарплати, премії, надбавки. Вважається, що ці елементи є ключовими і повинні достатньо стимулювати працівника до підвищення результативності праці. Проте для багатьох працівників, крім заробітної плати, важливими є й інші чинники, зокрема: умови роботи, можливість самореалізації, набуття нових умінь та навичок.

Однією з основних причин неефективності мотивації праці є непродумана політика кар'єрного зростання на багатьох підприємствах. У працівників часто відсутня фундаментальна мотивація щодо ефективного виконання своїх обов'язків, застосування творчого підходу, своїх здібностей. Як наслідок, менеджери не зацікавлені брати на себе відповідальність за прийняття управлінських рішень, пропонувати нові ідеї, не ототожнюють себе із підприємством, на якому працюють. Для вирішення цієї проблеми кожне підприємство повинно мати обґрунтовану кадрову політику і схему просування по службі, яка чітко б передбачала послідовність посад, які може займати працівник у перспективі та за яких умов [7]. Пройшовши кар'єрний ріст від найнижчого рівня в ієрархії посадової драбини до керівника структурною одиницею, управлінець на основі своїх знань і досвіду вестиме управління підприємством досконаліше. Також дієвим інструментом мотивації праці є залучення управлінського персоналу до участі в розподілі прибутку чи дольової участі в капіталі.

С. Голов зазначає, що для ефективного функціонування системи управлінського обліку необхідно пропагувати на підприємстві культуру безперервного вдосконалення. Ця культура передбачає процес генерування корисних ідей та пропозицій щодо вдосконалення методів управлінського обліку та функцій, які він виконує. При цьому система обліку має бути предметом постійного критичного оцінювання з погляду співвідношення "витрати – вигоди" [6, с. 19].

Висновки. Управління бізнес-процесами на підприємстві потребує компетентного вирішення багатьох проблем, зумовлених впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Однією з таких проблем є відсутність або недостатність зовнішньої інформації, а також недостатнє її врахування під час розрахунку прогностичних показників діяльності підприємства. Саме тому для надання менеджерам достовірних даних система управлінського обліку повинна акумулювати обліково-аналітичну інформацію про альтернативні рішення, враховуючи ризики зміни зовнішнього середовища. За таких умов ведення управлінського обліку дасть змогу підприємству визначити найкращі шляхи досягнення максимального результату від своєї діяльності.

Література

1. Атамас П.Й. Управлінський облік : навч. посібн. / П.Й. Атамас. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 440 с.
2. Белоусова І. Роль управлінського обліку в підвищенні ефективності виробництва / І. Белоусова // Бухгалтерський облік і аудит : наук. журнал. – 2009. – № 2.
3. Бутинець Т.А. Ефективність господарського контролю: проблеми визначення / Т.А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Сер.: Економічні науки. – Житомир : Вид-во ЖДТУ. – 2011. – № 2 (56). – С. 10-18.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малога, Л.В. Чижевська. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 471 с.
5. Гасенко Л. В. Управлінський облік : навч. посібн. / Л.В. Гасенко, С.С. Грановський. – Дніпродзержинськ : Вид-чий відділ ДДТУ, 2007. – 214 с.
6. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник / С.Ф. Голов. – Харків : Вид-во "Фактор", 2009. – 779 с.
7. Гривківська О.В. Проблеми мотивації праці управлінського персоналу / О.В. Гривківська, Ж.В. Соловйова // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2008. – № 9(87). – С. 86-91.
8. Левицька С. Практичні аспекти впровадження управлінського обліку (на прикладі центрів відповідальності "Витрати") / С. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит : наук. журнал. – 2011. – № 7. – С. 34-44.
9. Майер Д.М. Основні проблеми економіки розвитку / Д.М. Майер, Джемс Е. Раух / за ред. А. Філіпенко : пер. з англ. Даніела Олесневич. – К. : Вид-во "Либідь", 2003. – 684 с.
10. Нападівська Л.В. Управлінський облік : підручник / Л.В. Нападівська. – Видавництво КНЕУ, 2010. – 623 с.
11. Партин Г.О. Управлінський облік : навч. посібн. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – К. : Вид-во "Знання", 2007. – 303 с.
12. Пушкар М.С. Креативний облік : монографія / М.С. Пушкар. – Тернопіль, 2006. – 334 с.
13. Садовська І.Б. Організація управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах: теорія і практика : монографія / І.Б. Садовська, Н.В. Глущкевич. – Луцьк : Вид-чий відділ ЛНТУ, 2008. – 350 с.
14. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посібн. / В.В. Сопко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2006. – 526 с.

Грыцак І.І., Чубай В.М., Управленческий учет в системе менеджмента предприятия: особенности организации и оценки

Раскрыты сущность управленческого учета, его функции и значение в системе управления предприятием. Изложены основные преимущества внедрения управленческого учета, проблемы организации и основные недостатки его функционирования, определены основные вопросы, которые необходимо согласовать для эффективного его внедрения, а также описаны основные принципы, на которых он основывается. Приведены этапы организации системы управленческого учета, определены критерии оценки уровня ее организации и эффективности ее функционирования.

Ключевые слова: управленческий учет, принципы, критерии оценки, центры ответственности, эффективность, организация системы управленческого учета.

Gricak I.I., Chubay V.M., An administrative account is in the system of management of enterprise: features of organization and evaluation

The essence of management accounting, its function and importance in the enterprise management system. The basic advantages of managerial accounting problems of organization and operation of its main drawbacks, the main issues to be agreed for its effective implementation, and describes the basic principles on which it is based. The article describes the stages of management accounting system, the criteria of evaluation of the level of organization and efficiency of operation.

Keywords: management accounting principles, criteria, responsibility centers, efficiency, organization of management accounting.

УДК 330.43

Проф. Г.І. Башнянин¹, д-р екон. наук; доц. А.А. Сельський², канд. фіз.-мат. наук; доц. Ю.І. Турянський¹, канд. екон. наук; проф. О.О. Кундицький³, д-р екон. наук.

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ЗА СТУПЕНЕМ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто основні типи економічних систем за ступенем їх лібералізації. Проаналізовано макроекономічну та мікроекономічну лібералізацію у розвинених і перехідних економіках. Простежено ефективність економік з урахуванням їх належності до визначеного лібералізаційного типу господарських систем.

Ключові слова: лібералізація, мікроекономічні системи, макроекономічні системи, економічні системи, ефективність.

Постановка проблеми. Економічна (соціально-економічна і соціально-духовна) ефективність лібералізації значною мірою залежить від її початкового рівня. Є певні теоретичні підстави вважати, що за значних масштабів лібералізації її наступне посилення вже не супроводжуватиметься підвищенням економічної ефективності функціонування певних економічних систем, найшвидше, навпаки, її вплив на економічний розвиток буде негативним. З огляду на це, дуже важливу теоретико-методологічну роль для дослідження лібералізаційних процесів відіграватиме вирішення такої наукової проблеми, як типологізація економічних систем (як мікроекономічних, так і макроекономічних) за параметром її попередньої лібералізації.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблему ефективності розвитку капіталізаційних і лібералізаційних процесів у науковій економічній літературі порушено з початку становлення та розвитку економічної теорії. Однак її досліджували в контексті становлення, розвитку капіталістичних економічних систем як змішаного, так і чистого типу. Лише останніми роками у вітчизняній економічній літературі досить активно досліджують процеси капіталізації і лібералізації економічних систем перехідного типу. Серед них можна назвати праці Г.І. Башнянина, З.С. Варналій, В.М. Гейця, М.І. Долішнього, Б.В. Кульчицького, Є.Г. Панченко та інших економістів [1-6].

Мета роботи полягає в дослідженні проблеми ефективності розвитку лібералізаційних процесів у суспільстві та виокремлення основних типів економічних систем за ступенем їх лібералізації.

Виклад основного матеріалу. На основі наукового аналізу лібералізаційних процесів можна умовно виділити кілька лібералізаційних типів економічних систем за ступенем їх лібералізації (рис.). По-перше, це гіполібералізовані економічні системи, в яких державний вплив на економічний розвиток не дуже значний. До мікроекономічних гіполібералізованих систем належать, зазвичай, чисті монополістичні або олігополістичні економічні системи. Варто зазначити, що гіполібералізовані системи є одночасно гіперрегульованими. Процеси державної лібералізації економіки і державного регулювання протилежні за змістом і спрямованістю. Якщо ми посилюємо лібе-

¹ Львівська КА;

² Національна академія державного управління при Президентові України;

³ Львівський НУ ім. Івана Франка